

A tokfélék neveinek történeti-etimológiai vizsgálata

A valódi tokfélék (Acipenseridae) anadrom vándorló halfajok, a félcsontos halak (Ganoidei) alosztályába tartoznak. Egykor kiemelkedő gazdasági szerepük volt. Már az ókorban is nagyon kedvelték a tokhúst. Európában a tokhalakat később nem annyira húsupak, hanem inkább ikrájuk miatt fogták, ebből készül a legdrágább fekete kaviár. A *tok* generikus név régről adatható a magyarban, 1329: *took* (Oklsz. 995), 1395 k.: *thok* (BesztSzj. 292), 1405 k.: *toc* (SchlSzej. 784), 1558: *tok* (Hist.An. 4: 873), 1560: *tock, tockhal* (GesnerNom. 335), 1590: *tok* (SzikszF. 80), 1613: *tock, tuck, tockhal* 'Antaceo stellari' (Aldrovandi 564), 1669: *tokot* (SzT. 13: 358), 1774: *tok halakat* (uo. 5: 275), 1791: *tok* (Dugonics 1: 201), 1801: ua. (Term.Hist. 273), 1830: ua. (Reisinger 87), 1856: ua. (Bielz 183), 1885: „Acipenser hal magyarul *tok*” (ML. 16: 397), 1925: *tok* 'Acipenser fajok' (Term.Tud.Közl. 816: 63), 1935: *tokhalak* 'ua.' (NyK. 49: 78). Ótörök jövevényszavunk, a *tö* magánhangzójának nyíltabbá válásával és a tövéghangzó eltűnésével került át a magyarba; vö. türkm. *dogi* 'viza', *tob. tuyu* 'tok' (TESz. 3: 932). A szóvégi *u* lekopása a magyarban ment végbe, ez a tény az átvétel korára is utal. A magyarból átvette a környező nyelvek közül a szlovák (N. *tok, tokovina* 'ua.' [Ferianc 18]), a kárpátukrán (*tok* 'Aspro zingel' [Владыков 230]), a román (*tok* 'ua.' [DA. 11: 371]) és a szerbhorvát (*tok* 'Acipenser sturio' [UESkr. 506]). A szbhv. *tuk* 'ua.' (uo.) azonban közvetlenül a törökből való.

Régen német megfelelője is szerepelt a szakkönyvekben, Conrad Gesner 1558-ban kapcsolatba is hozta a magyar és a korabeli német társneve: „*Dick, Tick, Tuck, Tuck*, Vngari vocant *Tock, Tockhal*” (Hist.An. 4: 874), illetve *tok*, Germani *Tickhen* (uo. 873), majd a német halmnév 1560: *Tick, Tück* (GesnerNom. 335), 1613: *Tick* magyar 'tockhal; Antaceo stellari' (Aldrovandi 564), 1682: *Dück* (Hohberg 2: 525), 1905: *dick* 'Acipenser schypa' (BrehmK. 8: 434). A *tok* genus latin szaknyelvi neve az *Acipenser*; Linné tette érvényesen közzé 1758-ban (Syst.Nat. 1: 237). A nemi név a *tok* régi, már Pliniusnál is olvasható lat. *acipenser* neve, a tokfélék hegyes uszonya ural. A lat. *acus* 'hegye valaminek, tű', és a *pensalenna* 'uszony, szárny' szavak összetétele. Idegen nyelvi generikus név az ang. *sturgeon*, ném. *Störe*, fr. *esturgeon*, sp. *esturión*, ol. *esturion*, or. *ocemp*, fehéror. *ясатры*, ukr. *ocemep*, le. *jesiotry*, cs., szlk. *jeseter*, fi. *sammet*, észt *tuur*, litv. *eršketai*, holl. *steur*, port. *esturjão*, sv. *stör*, dán *stør*, norv. *størrar*, tör. *mersin balığı* (W.).

KÖZÖNSÉGES TOK J. *Acipenser sturio* (VN. 117). Porcos vázú, megnyúlt orrú, íváskor a folyókba vándorló tengeri hal. Az Atlanti-óceán keleti részétől az Azovi-tengerig honos.

Ez a típusfaj, 1818: *tok* 'Acipenser sturio' (Zsöldos 33), 1849: *közönséges tok* 'Acipenser Güldentsädtii' (Hanák 39), 1864: ua. 'sturio' (Term.Rajz 1: 174), 1868: ua. 'Accipenser Guldenstaedtii' (Kriesch 142), 1874: ua. (CzF. 6: 341), 1887: ua. 'Acipenser sturio' (HalK. 807), 1897: ua. (PallasLex. 16: 232), 1905: ua. (BrehmK. 8: 432), 1930: ua. (BrehmL. 14: 283), 1942: ua. (UjIdLex. 23–24: 5862). Magyar nevének szó szerinti megfelelője a faj ang. *common sturgeon* (FB.; 1784: ua. [Arc.Zool. 103], 1835: ua. [Fi.-Heck. 308], 1904: ua. [Am.Nat.Hist. 427]), sp. *esturión común* (VN. 117), norv. *alminnelig stør* (W.), ném. *gemeiner Stör* (FB.; 1792: *gemeiner Stöhr* [Bechstein 650], 1798: *gemeiner Stör* [Donndorff 825], 1841: ua. [Top.Herz. 14], 1863: ua. [Siebold 363], 1909: ua. [Meyers 19: 65]), sv. *vanlig stör*, ol. *storione comune, storione reale*, cs. *jeseter obecný*, dán *almindelig stør* (FB.), fr. *esturgeon commun* 'ua.' (uo.; 1835: *esturgeon ordinaire* [Fi.-Heck. 308], 1842: ua. 'Acipenser sturio' [Selys-Longchamps 185]) elnevezése.

A latin szaknyelvi *Acipenser sturio* binómet Linné tette érvényesen közzé 1758-ban (Syst. Nat. 1: 237). A latin *sturio* fajnév az ófn. *sturjo, sturo* (WbZ. 491), kfn. *stüre*, úfn. *Stör* 'ua.' (RF. 12) névből való. Régről adatható a tok ném. *Stör, Stoer, Stohr, Stöhr, Stör, Sturo* 'ua.' (FB.; 13. sz. közepe: *stora* 'sturio' [Alb.Magn. 24/51], 1490 k.: *stör* [Kunz 7], 1553: *Stoer* 'Sturio' [Aq.an. 251], 1558: *Stör, Styr, Styrle* [Hist.An. 6], 1560: *Stor, Styr, Styrle* 'Acipense sturio' [GesnerNom. 332], *Stören*

[uo. 334], 1575: *Stör* [Fischb. 186b], 1604: *Stör*, *Stur* [Ges.Med. 932], 1613: *Stor* [Aldrovandi 517], 1624: *Stöer* [Icht.Nom. 9], 1647: ua. [Olearius 277], 1670: *Stör* 'ua.' [Gesnerus red. 4: 192], 1682: ua. [Hohberg 2: 522], 1706: *Stör-Fisch* [Cur.Köchin 145], 1724: *Stöhre* [Fleming 2: 414], 1731: *Stör* [Cur.-Lex. 1949], 1765: *Stör*, *Stür* [Icht.Bor. 17], 1774: *Stör* [Haller 6: 171], 1790: *Stöhr* [HbDT. 145], 1793: *Stör*, *Stöhr* [Allg.Pol-Lex. 1: 47], 1839: *Stöhr* [Gmelin 61], 1869: *Stör* 'ua.' [Brehm 5: 768]) neve.

Kimutatható más európai nyelvekben is; vö. óang. *styrja*, *styrga*, németalföldi *steur* 'ua.' (RF. 12), ang. *stoer* (1624: *stuer* [Icht.Nom. 9], 1738: *stoer* 'Acipenser sturion' [Artedi]), norv. *stør*; észt *stohre*, lett *store* (FB.; 1793: *stohre* [Allg.Pol-Lex. 1: 48]), dán *stør* 'ua.' (uo.; 1624: *störe* [Icht.Nom. 9], 1738: *störe* [Artedi], 1835: *stohre* [Fi.-Heck. 308]). Megfelelője még többek közt az ang. *sturgeon* (EL.; 1558: *sturgron*, *stirgion* [Hist.An. 4: 6], 1604: *sturgron* [Ges.Med. 5], 1618: ua. [RF. 12], 1643: ua. [Swan377], 1686: ua. 'Sturio' [Hist.Pisc. 24], 1738: ua. 'Acipenser sturion' [Artedi], 1793: *sturgeon* [Allg.Pol-Lex. 1: 48], 1798: ua. [Donndorff 826], 1858: *sturgeon* [Am.fam. 217], 1877: ua. [Bull. 1,9: 45], 1893: ua. [Georg.Bay 106]), valamint a hv. *storijun*, *strljun*, *štrljun* (FB.), továbbá a litv. *sturyš* (W.). fi. *torjer*; sv. *stör* (FB.; 1738: ua. [Artedi], 1793: ua. [Allg.Pol-Lex. 1: 47], 1835: ua. 'Acipenser sturio' [F.Sch. 118]), végül a holl. *steur* (FB.; 1793: ua. [Allg.Pol-Lex. 1: 47]).

Az újlatin nyelvek családjában a fr. *esturgeon*, *estourion*, *sturion*, *astourion*, *astouriou*, *esturgeon*, *esturien*, *esturio*, *esturion*, *esturjon*, *étrugeon* (FB.; 1553: *estourgeon* 'Acipenser sturio' [Aq.an. 250], 1560: ua. [GesnerNom. 332], 1586: *lestourgeon* [RF. 12], 1624: *esturgeon* [Icht.Nom. 9], 1835: *esturion* [Fi.-Heck. 308], 1839: *estuergeon* 'ua.' [Gmelin 61]), port. *esturjão* (FB.; 1793: *esturiao* [Allg.Pol-Lex. 1: 48]), megfelelője még az ol. *storione*, *storion*, *storium*, *sturione*, *sturioun*, *sturium*, *sturiuni* (FB.; 1553: *sturione* [Aq.an. 250], 1560: *sturion* 'Acipense sturio' [GesnerNom. 332], 1793: *sturione*, *storione* [Allg.Pol-Lex. 1: 48], 1835: *sturione* [Fi.-Heck. 308]), ro. *storia* (FB.), valamint a sp. *esturión*, *sturion* (EL.; 1793: *esturione* [Allg.Pol-Lex. 1: 48], 1835: *estoriao* [Fi.-Heck. 308]), továbbá a katalán *esturió* 'ua.' (W.).

Az értékes, nagyra becsült hal régi neve a szláv nyelvekben: or. *ocemp* (FB.; 1150: ua., 1264: ua., 14/15. sz.: *osetrině*, 1586: *assetrina*, 1618: *cetrina* [RF. 12], 1793: *ofetr*, *offetr* [Allg.Pol-Lex. 1: 48]), blg. *essetra* (FB.), *esetra*, *esetär* (REWb. 2: 281), szlk., szln. *jeseter*; hv. *jesetra*, *jesetric*, szerb *jesetra*, cs. *jeseter* (FB.), ócseh *jesetr* (SIF. 177), az illír *geseter* (1558: ua. [Hist.An. 4: 6]) lehet az előzmény. Megvan további szláv nyelvekben is; vö. ukr. *ocemp* (W.), *osetr*, *jasetr*, *ostjater* (SNPol. 2: 11), kasub *jasiotr*, *jesiotr*, *lasioter* (uo.), óle. *jesiotr*, *jesietrzyna* (uo.), le. *jesiotr*, *jesziotr* (FB.; 1793: *jeffotr* [Allg.Pol-Lex. 1: 48]; nyelvjárási *jesiora* (REWb. 2: 281). Idetartozik a litv. *ersketras*, *asetras* (EL.), amely az óporosz *efketres* 'ua.' (FB.) átvétele. Fenti halnevek végső forrása a 'hegyes, éles' jelentésű *ostrъ* (REWb. 2: 281) szó, a tok hosszú, keskeny, kihegyesedő orra volt a névadási szemlélet háttere.

Földrajzi nevekkel is számos elnevezése jött létre a fajnak; vö. ném. *europäischer Stör*; ol. *storione europeo*, sv. *européisk stör*; ukr. *ocemp європейський* (W.), ang. *European sea sturgeon*, fr. *esturgeon d'Europe*, *esturgeon d'Europe occidentale*, *esturgeon européen*, észt *Euroopa tuur*; dán *europæisk stør* (FB.), azaz 'európai tok', holl. *oost-atlantische steur* (W.), vagyis 'Kelet-atlanti tok', továbbá ol. *storione baltico* (uo.), or. *балтицький ocěmp* (VN. 117), ang. *Baltic sturgeon*, ném. *baltischer Stör*; fr. *esturgeon baltique* (FB.), azaz 'balti tok'. Népnévvel keletkezett or. *nemetskij osetr* és blg. *nemska essetra* (uo.), vagyis 'német tok' elnevezése. Az olasz és a portugál nyelvjárásokban több társnevet is kapott; vö. ol. *clunzia*, *musoguzzo*, *purslina*, *ruvettu*, illetve port. *creal*, *sturjao solho*, *peixe rei*, *ólho*, *solho-rei* (uo.).

Társneve az ang. *sea sturgeon* (FB.), észt *tuur*, *tuurkalla* (uo.; 1793: *tuurkalla* [Allg.Pol-Lex. 1: 48]), ném. *Schirk*, ausztriai ném. *Stierl* (FB.; 1670: *Stier* 'Acipenser sturio' [Gesnerus red. 4: 192]), holl. *stent*, fr. *créa*, *créac*, gör. *ζυρίχι*, *μυρούνα*, *μυραίν*, *στυπίονι* (FB.), ro. *șip* (uo.; 1909: *șip* 'Acipenser sturio' [Antipa 263]), sp. *sollo*, *sollo real*, *sulio* (FB.; 1553: *solho* 'Sturio' [Aq.an. 251], 1558: *sulium*, *suillum* 'Sturio' [Hist.An.4: 7], 1560: *sullo*, *suillus*, *sollo* 'Acipense sturio' [GesnerNom. 332], 1624: *suillo* [Icht.Nom. 9]). Korzikán *pesciu sturio* (FB.) a neve. Etimológiai-lag az ol. *adan*, *ladanoo* (uo.) összetartozik a faj port. *adilo*, *adalo*, *adano*, *adeno* (1835: Fi.-Heck. 308) nevével. Az olaszban pedig – számos nyelvjárási alakváltozattal – *porccelletta*, *porcellette*, *porcelletto*, *porcello*, *porzela*, *porzeleta* (FB.; 1553: *porcelletta* Sturio minor [Aq.an. 250], 1624: *porcelletto* [Icht.Nom. 9]) társneve is használatos. További neve 1793-ban a tat. *ugolak tago*, *bekre* (Allg.Pol-Lex. 1: 48), ma a tör. *açl mersine*, *kolan balığı*, *mersin balığı*, *surack*, *syrick* (FB.), a ro.

viza galbena (uo.), vagyis 'sárga viza', a cs., szlk. *jeseter velký* (W), azaz 'nagy tokhal', és a le. *jesiotr zachodni* (uo.), vagyis 'nyugati tokhal'.

Több forrás szerint a vogulok és osztyjakok még a 19. században is hordtak halbörből készült ruhákat, cipőket. Grigorij Novickij 1715-ben a tok és a kecsege bőréből készült harisnyákról és csizmákról tudósít (Novickij 49). Nicolaes Witsen is kiemeli 1692-ben e vidék rendkívüli halbőségét: „három Stüber értékű Sar-ért húsz hatalmas tokhalat lehet tőlük venni” (a sar: kínai dohány [Witsen 45]). A tok neve az obi-ugor nyelvekben szinte minden osztyjak és vogul nyelvjárásban ismert. A tok osztyjak *səγ, soγ, suγəm, saγ, soγ, sow, suwm, soχ, suχ* 'Stör' (DEWOS 1307), vogul *sūχ* 'ua.' (WogWb. 569b) nevét Munkácsi (ÁKE. 202) megkísérelte a magyar *csik* halnévvel összevetni – mint közös ugor halnevet –, ám a magyar névnek más az etimológiája. Philipp Andreas Nemnich 1793-ban följegyezte a tok osztyjak *kuango kole* (Allg.Pol-Lex. 1: 48), N. Sebestyén Irén osztyj. *anhker* (NyK 49) és szam. szölkup *kuana, kuano* 'Stör [tok]' (NyK. 49: 40) nevét is. A vogul *šūpui, supiy, šupiy-zul* 'Stör' (Wog.Wb. 578b), *šopii, supiy* (Wog.Vd. 326), *šopaj* ua. (UEW. 462) etimológiailag összetartozik a fi. *sampi* 'közönséges tok' (FB.; 1913: *sampi, sambi, sammi, sammen, sammin* 'Acipenser sturio' [FUF. 2: 149]), észt *samb* (SKES. 963b), *samb, samm, samma* 'ua.' (FUF. 2: 149), szamojéd jurák *šumba, šumpak, šuboggo* 'Coregonus muksun' (SKES. 963b) a *samma* 'oszlop, cölöp' (EEWb. 2690) szóval. Az uráli nyelvekben is akad példa olyan összetett halnevekre, amelyek minkét tagja azonos jelentésű. Ilyen a tok szamojéd *siggewulla* neve (< *sigge* 'tok', *wulla* 'ua.') vagy a 'nagy kecsege' jelentésű osztyjak *kāriso* (< *kāri* 'kecsege', *so* 'ua.' [NyK. 49: 36]).

SÖREGTOK *J. Acipenser stellatus* (FB.). A Fekete-, az Azovi-, az Adriai- és a Kaszpi-tengerben, valamint ezek vízgyűjtő területein honos. Általában 1–2 m hosszú és 25 kg tömegű.

1395 k.: *feureg* (BesztSzej. 291), 1405: *sereg* (SchlSzej. 789), 1517: *sewreegh*, 1553: *sewreg* (OklSz. 859), 1558: Piscatores Vngari vocant *fwreg*, vel *schwreg* (Hist.An. 873), 1560: *fchuureg* 'fiellaris' (GesnerNom. 334), 1590: *soreg* (SzikszF. 82), 1685: *söreg* (TESz. 3: 581), 1702: *soreg* (Miskolczy 555), 1763: *sörög* (TESz. i. h.), 1767: *sörég* (PPB.), 1791: *söregék* (Dugonics 1: 201), 1794: *söreg* (Grossinger 226), 1801: *söreg* (Term.Hist. 273), 1818: *söreg* (Zsöldos 33), 1830: *sireg, söreg* (Reisinger 90), 1846: *söreg* (ÁM. 795), 1863: ua. (Heck. 216), 1868: *söreg tok* (Kriesch 21), 1870: *söreg* (CzF. 5: 901), 1884: *söreg, sireg* (Nyr. 13: 554), 1887: *söreg-tok* (HalK. 834), *sireg, söreg* (uo. 826), 1905: *söreg tok, söreg, sireg* 'Acipenser stellatus' (BrehmK. 8: 434), 1930: *söregtok* 'ua.' (BrehmL. 14: 285), 1942: ua. (UjId.Lex. 23–24: 5862). Népnyelvi alakváltozata a *séreg, sireg, sörég, sörege* és *söröge* (Hal. 33: 9–10), *sireg* (RT. 1: 60).

Már Gyarmathy (Affinitas 329) egyeztetette megfelelő török halnévvel, utána Gombocz (MNY. 13: 185–9) és Beke (MNY. 33: 139; Nyr. 61: 123) hasonlóan. Csuvasos jellegű ötörök jövevényszavunk; vö. csuv. *šwrege* 'hegyes', *šürekkey pulä* 'kecsege', tat. *söirök, süriük* 'söreg', türkm. *süirik* 'ua.', kalm. *sowrlög* 'ua.' (TESz. 3: 581). E szavak alapja a tör. *süvri, sivri* 'hegyes' melléknév, a megnevezett halak legsajátosabb alakú tulajdonsága ugyanis hegyes orra. Az or. *ceşpioza* (FB.; 1793: *sewrjuga* [Allg.Pol-Lex. 1: 46], 1831: *sewrjugha* [Zoogr.R. 3: 97], 1840: *sevrjeja, sevrjugha* 'Acipenser stellatus' [Reichenbach 28]) szintén jövevényszó a tatárból, és ide tartozik a ném. *Scherg, Schörg* 'ua.' (EL.; 1840: *Scherg* [Reichenbach 28], 1858: ua. 'Acipenser stellatus' [Heckel-Kner 343], 1869: ua. [Brehm 5: 769], 1889: *Scherg, Schirg* [RT. 1: 60]) és természetesen a régi ném. *Sewruge* (1779: *sewrjuga* [Leske 333], 1798: *Sewruge* [Donndorff 829]), valamint a fr. *sevruga*, le. *stewruga*, dán *sevruga*, észt *sevrjuuga* (FB.), Lipovéniában és Dobrudzásában a ro. *sewrjuga* (Antipa 254), valamint az ukr. *ceşpioza* és a cseremiszi *uöşpuzä* (W.) is.

A söreg latin szaknyelvi *Acipenser stellatus* neve 1771 óta érvényes, Peter Simon Pallas adta a fajnak (PallasR. 1: 12). A faji jelzőt a 'csillag' jelentésű latin *stella* szóval alkotta. Ezt a hal az apró, csillag alakú csontpikkelyekről kapta, amelyek a bőrében szétszórtan láthatók. A németben is *Sternhausen* (EL.; 1575: *Sternhaufß* [Fischb. 77b], 1670: ua. 'Galeus stellaris' [Gesnerus red. 4: 194], 1682: *Sternhausen* [Hohberg 2: 525], 1863: *Stern-Hausen* [Siebold 362], 1864: *Sternhausen* 'Acipenser stellatus' [Jäckel 95], 1889: ua. [RT. 1: 60]).

A magyarban is a faj egyik társneve *csillagos tok* (MoH. 27; 1801: *tsillagos tok* [Term.Hist. 273], 1830: ua. [Reisinger], 1840: *csillagos tok* [Szirmay 21], 1846: ua. [ÁM. 704], 1863: ua. [Heckel 216], 1868: ua. [Kriesch 20], 1884: *csillagostok* [Nyr. 13: 554], 1889: *csillagos tok* [RT. 1: 60], 1905: ua. 'Acipenser stellatus' [BrehmK. 8: 434], 1930: ua. [BrehmL. 14: 285]; ÜMTsz. 1: 836:

csillagostok 'halfaj'). Számos európai nyelvben használatos pontos megfelelője a németen kívül is; vö. sp. *esturión estrellado*, holl. *stersteur* (W.), ol. *storione stellato*, dán *stjernehus* (EL.), cs. *jeseter hvězdnatý*, szlk. *jeseter hviezdnatý*, gör. *αστροζυπόχι* (FB.), fr. *esturgeon étoilé* (uo.; 1793: *acipe étoilé* [Allg.Pol-Lex. 1: 46]), sv. *stjärnstör*; ang. *starry sturgeon*, *stellate sturgeon*, *star sturgeon*, fi. *tähtisampi*, port. *esturjão-estrelado* (FB.), ném. *Sternstör* 'ua.' (uo.; 1776: *Sternstör* [Müller 194], 1784: *gesternte Stör* [Gem.Nat. 4: 120], 1793: *Sternstör* 'Acipenser stellatus' [Allg.Pol-Lex. 1: 46], 1798: ua. [Donndorff 829]).

Társneve a *királyhal* (MoH. 27; 1794: ua. [Grossinger 226], 1889: *halak királya*, *királyhal* [RT. 1: 60], 1905: ua. 'Acipenser stellatus' [BrehmK. 8: 434], 1930: ua. [BrehmL. 14: 285]), a népnyelvben HalK. 791: *halak királya* 'tok' | Nyr. 13: 554: *királyhal* 'sörög') nevének szemléleti háttere az értéke lehet, hiszen ennek fogása nagysága miatt a legnehezebb, zsákmányul ejtése pedig a leginkább vágyott halászöröm volt. Vagy a tokot a csillag alakú vérték díszre avathatja királlyá. A legvalószínűbb magyarázat azonban az, hogy „a királynak koronázási ajándéku ez szokták adni a magyar halászok” (Unger 67). Hívták *vízipárduc* (MoH. 27; 1887: ua. [HalK. 842], 1905: *vízi párduc* 'Acipenser stellatus' [BrehmK. 8: 434]) néven is. 1793-ban szótározta Nehmning tat. *siurink* (Allg. Pol-Lex. 1: 46) nevét. Ma a törökben *yıldızlı* (W.), *kılıç burunlu mersin balığı* (FB.), azaz 'kardorru tokhal', *sivruska*, *sivruska balığı* (uo.), valamint *mersin balığı* (uo.; 1909: *mersin iavrusu* [Antipa 254]). További neve az azeri *şimali xəzər uzunburunu*, litv. *žvaigždėtasis erkėtas* (W.), valamint a blg. *ньомпыца* (uo.), or. *нецмпыца нецмпыца* (1857: ua. 'Acipenser stellatus' [Kessler 30: 476]), szb-hv. *pastruga* (FB.), ro. *păstrugă* (uo.; 1909: *păstrugă*, *pastrungă*, Olténiában *răstrungă* [Antipa 254]).

FEKETE-TENGERI TOK J. *Acipenser gueldenstaedti colchicus* (VN. 113). A Fekete- és Azovtengerben, valamint a beömlő folyókban a Dunától a Donig honos. Hosszú, lefelé hajló az orra.

Magyar neve a ném. *Schwarzmeer-Stör* 'ua.' (uo.) tükörfordítása. Megvan a név pontos megfelelője a spanyolban is: *acipenser del Mar Negro* 'ua.' (uo.). Ugyanakkor az oroszban bővítették a nevet egy másik földrajzi névvel, a faji jelző az Azovi-tengerre is utal: *черноморско-азовский оцемп* (uo.), azaz 'Fekete-tengeri-azovi tokhal'. Az *esztiketok* 'Acipenser gueldenstaedti colchicus ivadék' (MoH. 25) a fiatal példányok neve. A fekete-tengeri tok társneve a sp. *esturió oscietra* (W.). Lev S. Berg-től a latin szaknyelvi *Acipenser persicus colchicus* nevet kapta. Önállóként egy másik alfajt először Borodin írt le 1897-ben, ez a Kaszpi-tengerben élő *Acipenser persicus persicus*. Mára valószínűleg kihalt, szerepel az IUCN Red Data Book összeállításában.

VÁGÓ TOK J. *Acipenser gueldenstaedti* (VN. 112). Oroszországban Nyugat-Szibériáig honos, az Al-Dunában is gyakori. Eléri a 4 m hosszúságot és a 80 kg tömeget.

1887: *vágó-tok* (HalK. 834), 1889: *vágótok* (RT. 1: 61), 1904: *vágó tok* (Prem.gimn. 26), 1905: ua. (BrehmK. 8: 435), 1915: *vágótok* (RévaiLex. 13: 198), 1925: ua. (uo. 18: 711), 1930: ua. 'Acipenser gueldenstaedti' (BrehmL. 14: 286), 1942: ua. (UjId.Lex. 23–24: 5862). A vértjei a többi tokfélénél nagyobbak, innen a nevének faji jelzője. Tiszafüred környékén *kacsaszájú tok* (Nyr. 1999: 210), mert az orra olyan, mint a kacsacsőre. A *halszúke* (MoH. 25; 1794: *halszúke* [Grossinger 182], 1884: *szűkhal*, *halszúke* [Nyr. 13: 554], 1889: *halszúke szűkehal* [RT. 1: 61]; ÚMTsz. 2: 828: *szűkhal* 'halfaj' | SzegSz. 2: 528: *szűkhal* 'tok' | MTsz. 1: 788: *hal-szúki*, *hal-szúke* 'tok' | Gyurkó 168: *halszúke* 'halfaj tok') névre Petényi Salamon a halásztól Tiszaföldváron a következő magyarázatot kapta: a halszúke omen, „akkor jelenik meg, mikor szűken van a hal” (Nyr. 13: 554). A Szigetközben más halra, de hasonlóan használják: „amikor ez a hal jön, más hal szűken van, nem fognak mást, csak halszúkit” (Kovács 63). Összefügg a vágótok *vészhal* (MoH. 25; 1887: ua. [HalK. 840], 1889: ua. [RT. 1: 61], 1904: ua. [Vutskits 18]) elnevezésével.

Társneve még a *tetemes tok* (MoH. 25; 1874: ua. [CzF. 6: 275], 1884: ua. [Nyr. 13: 554], 1887: ua. és *tetemes tok* [HalK. 833], 1889: ua. [RT. 1: 61]; népnyelvi MTsz. 2: 722: *tetemes-tok*, *tetemes-tok* | Dankó 487: *tetemes tok* 'ua.'). A *tetemes* előtag itt csontost, azaz vértés tokot jelent. Már Miskolczi Gáspárnál olvasható 1702-ben: „derekában harmintz oldaltetemi voltanak”, illetve „a mi halainkban ugyanezt a szállkák, avagy tetemek viszik véghez” (Miskolczi 555). További társneve a *viaszok* (MoH. 25; 1919: ua. [Unger 71]), ennek forrása a ném. *Waxdick* 'ua.' (VN. 112; 1858: ua. [Heckel–Kner 349], 1889: *Wax tück* [RT. 1: 61]) név. A névadási szemlélet háttere az, hogy a vértjei szennyesfehér színűek.

A vágótok latin szaknyelvi *güldenstädti*, *gueldenstaedtii* faji jelzője személyneves, Johann Anton Güldenstädt (1745–1781), a Szentpétervári Akadémia természetbúvárának neve örződik meg benne. A faj néhány idegen nyelvi neve élőhelyére utal, közöttük a *Duna* földrajzi név megfelelőjével az ang. *Danube sturgeon*, ném. *Donau-Stör* (EL.), fr. *esturgeon du Danube*, ol. *storione danubiano*, gör. *xyrychi dounavi*, port. *esturjão-do-Danúbio* (FB.), sp. *esturión del Danubio* (W.) elnevezése, továbbá az amerikai ang. *Azov-Black sea sturgeon*, or. *chernomorsko-azovskiy osetr* (FB.).

Népnévvel alkották a faj ang. *Russian sturgeon*, ném. *russischer Stör*, or. *ocemp pyckuiü*, le. *jesiotr rosyjski*, norv. *rysk stør*, sv. *rysk stör*, szlk. *jeseter ruský*, blg. *ruska esetra*, cs. *jeseter ruský*, dán *russisk stør* (FB.), ol. *storione russo*, sp. *esturión ruso*, szerb *pycka jecempa*, hv. *ruska jesetra*, port. *esturjão russo*, litv. *rusiškasis eršketas*, tör. *rus mersin balığı*, blg. *pycka ecempa*, cs. *jeseter ruský* (W.), azaz 'orosz tok' elnevezését. Az ang. *diamond sturgeon*, tör. *elmas mersin balığı* nevének 'gyémánt tokhal', le. *jesiotr wschodni* (W.) nevének pedig 'keleti tok' a jelentése. A törökben *tuna mersin balığı* (uo.; 1909: *mersan* [Antipa 260]), a románban, a Duna-deltában *osetior*; *osetrin* (1909: Antipa 260) a neve. A finnugor nyelvek közül a votjákban *чуж чорыг* (W.), míg az észtkben *vene tuur* és a finnben *venäjänsampi* (FB.), azaz 'orosz tok'. Társneve még a ro. *nisetru* (uo.; 1909: *nisetru* [Antipa 260]) és a tör. *karaca*, *karaca balığı*, *koraca* (FB.). A gör. *ζυρόχι δούναβη*, le. *jesiotr krótkonosy*, *jesiotr kolchidzki*, (uo.) nevének 'fényes', 'rövid nyakú tokhal', illetve 'kolchiszi tokhal' a jelentése. Az utóbbi nevé földrajzi névvel alkották, Kolkhisz (Κολχίς) a Fekete-tenger délkeleti partjainál fekvő ókori királyság volt a mai Grúzia területén.

ATLANTI TOK J. *Acipenser oxyrinchus* (W.). Észak-Amerika és Nagy-Britannia atlanti partjainál él, az Északi-tengerben is előfordul. Átlagosan 1–2 m hosszú, és 30–45 kg tömegű.

Mivel az Atlanti-óceán partjainál honos, a földrajzi névvel kapta a magyar és a legtöbb idegen nevé; vö. ang. *Atlantic sturgeon*, ném. *atlantischer Stör*, sp. *esturión del Atlántico*, észt *atlandi tuur*, dán *vestatlantisk stør* (FB.), fr. *esturgeon atlantique*, blg. *атлантическая ecempa*, or. *атлантический ocemp*, litv. *atlantinis eršketas*, szerb *atlantska jesetra*, szln. *atlantski jesetar*, sv. *atlantisk stör*, ukr. *ocетер атлантический* (W.). Amerikai élőhelyére fr. *esturgeon noir d'Amérique* és ang. *American Atlantic sturgeon*, (FB.) elnevezése utal. Társneve az orrára utaló litv. *ástrišnėpis eršketas* (W.), azaz 'hegyes tokhal', le. *jesiotr ostronosy* (FB.), vagyis 'hegyesorrú tok', cs. *jeseter ostrorypý* (uo.), azaz 'éles tok' neve. Színére fr. *esturgeon noir* és fi. *sinisampi* 'fekete, illetve kékes tok' (uo.) neve utal. Az ang. *common sea sturgeon* (uo.) nevének 'közönséges tengeri tok' a jelentése. Két alfaját különítik el, az ol. *storione dell'Atlantico*, port. *esturjão-atlântico* (W.) az *Acipenser oxyrinchus oxyrinchus*, a másiknak a Golf-áramlat neve az alapja; vö. ang. *Gulf sturgeon*, ol. *storione del golfo*, port. *esturjão-do-golfo-do-México* 'Acipenser oxyrinchus desotoi' (uo.).

FAJTOK J. *Acipenser schypa* (HalK. 763). Antipa és Unger szerint „nem tisztavérű faj, hanem az *Acipenser güldenstädti* és az *Acipenser glaber* korcsa” (Unger 72).

1884: *tok*, *tokhal* 'Acipenser schypa' (Nyr. 13: 554), 1887: *faj-tok* (HalK. 834), 1904: ua. (Prem.gimm. 26), 1905: *faj tok* 'ua.' (BrehmK. 8: 434), 1925: ua. (Term.Tud.Közl. 816: 63). A latin szaknyelvi *Acipenser schypa* (Bonnaterre 1788; Gmelin 1789); *Acipenser schypa Güldenstädt* (W.) binómen volt használatos. Az Al-Dunából említett *fajtok* 'Acipenser schypa güldenstädti' Herman Ottó névadása (1887: HalK. 763). Anton Benedikt Reichenbach 1840-ben a faj honosságát a szibériai folyókban jelöli meg: der *Schypa* „Acipenser Schypa Güldenstädti in den sibirischen Flüssen” (Reichenbach 28).

SIMA TOK J. *Acipenser nudiventris* (VN. 115). A Fekete- és a Kaszpi-tenger, az Aral-tó vízgyűjtő területein honos. Testhossza ritkán elérheti a 200 cm-t. Testének tömege legfeljebb 40–50 kg.

1849: *sima tok* 'Acipenser glaber' (Hanák 39), 1892: *simatok* 'ua.' (Singhoffer 69). Mai latin szaknyelvi nevében a *nudiventris* faji jelzőnek 'csupasas hasú' a jelentése. Magyar *sima tok* elnevezése is erre utal, a test érdes tapintású oldalához képest a has ugyanis egészen sima felületű. Szintén ez az alapja ném. *Glattdick* (EL.), *Glatstör* (VN. 115; 1835: *Glatstör* [Fi-Heck 275], 1863: ua. [Siebold 359], 1864: *Glatstör* 'Acipenser glaber' [Jäckel 93], 1892: *Glad dick* [Singhoffer 69]), dán *glatstør*, ol. *storione glattdick*, sv. *glattdick* (EL.) és a cs., szlk. *jeseter hladký*, gör. *γυνοζυρόχι* (FB.), valamint port. *esturjão-ventre-nú* (W.), azaz 'meztelen hasú tok' nevének. Teste feltűnően

vaskos, zömök, erre utal ném. *Dick* (FB.; 1682: *Dúck* [Hohberg 2: 525]), *Glatt Dick* (FB.; 1858: ua. 'Acipenser Schypa' [Heckel–Kner 332], 1889: *Glatt Dick*, *Glatt Dück* 'Acipenser glaber' [RT. 1: 55]), azaz 'kövér, csupaszkövér' elnevezése.

Társneve a *szintok* (VN. 115; 1884: *szintok* 'Acipenser glaber' [Nyr. 13: 554], 1887: *szintok* [HalK. 834], 1889: *szintok* [RT. 1: 55], 1905: *szin tok* 'ua.' [BrehmK. 8: 434], 1930: *szintok* [BrehmL. 14: 285], 1942: ua. [UjId.Lex. 23–24: 5862]). Ezt a fajt Marsigli olasz gróf írta le először, 1726-ban a Danubius pannonicomysicus 6. kötetében (Catalogus plantarum circa Danubium sponte). Az egyik szinonima is *Acipenser glaber Marsigli*. További neve az ol. *storione cinerero*, a sp. *esturión bastardo* (HN.), a ro. *viza* és a *bogzar* (FB.; 1909: Galac: *bogzar* 'Acipenser glaber' [Antipa 245]), az azeri *kür kalamosu* (W.) és a tör. *biz balği* (FB.).

Az orra rövid, kúposan tompuló, ez az alapja szerb *кратконоса кечига* (uo.), azaz 'piszekecsge' nevének. Hegyes vértjeire utal a tövis főnév megfelelőjével or. *настоящий иун* (VN. 115), *иун*, ném. *Schip*, ang. *ship*, *ship sturgeon*, *spiny sturgeon*, *thorn sturgeon*, le. *szyp*, észt *šipp*, szerb *sim*, tör. *şip balği* (FB.) neve. A bajuszszálai rojtzottak, erre utal ang. *fringebarbel sturgeon*, ol. *storione barbiglisfrangiati* (W.), azaz 'rojtos, bojtos tok', fr. *esturgeon à barbillons frangés*, sp. *esturión barba de flecos* (FB.), vagyis 'bojtos bajszú tok' elnevezése. A finnben és a németben a testszínére utaló *harmaasampi* 'sűrűre tokhal' (uo.), illetve a *Blaudick* 'kék tokhal' (VN. 115) nevet kapta. Angol társneve a márnáéhoz hasonló bajuszára utaló *barbel sturgeon*, azaz 'bajszos tok', társneve még a *bastard sturgeon* (uo.), vagyis 'fattyú tokhal'.

SZIBÉRIAI TOK *J. Acipenser baerii* (W.). Az Ob és Jenyiszej folyókba iváskor felvándorló tok. Testhossza elérheti a 3 m-t, tömege a 100 kg-ot. Teste hengeres alakú, orra megnyúlt.

A földrajzi névvel honosságra utaló magyar nevének megfelelője a faj ang. *Siberian sturgeon*, ném. *sibirischer Stör*, or. *сибирский осетр*, sp. *esturión de Siberia*, ol. *storione siberiano*, észt *siberi tuur*, kirgiz *сүбүр мекүрөсү*, le. *jesiotr syberyjski*, ro. *sturiun de Siberia*, sv. *sibirisk stör*, fr. *esturgeon de Sibérie* (FB.), *esturgeon sibérien*, sp. *sturión siberiano*, tör. *ibirya mersin balği*, holl. *siberische gladbuiksteur*, ukr. *осетер сибірський* (W.), cs. *jeseter sibiřský*, dán *sibirisk stør*, norv. *sibirsk stør*; fi. *siperiansampi* (EL.) neve. A latin szaknyelvi *Acipenser baerii* binóment Johann Friedrich von Brandt tette érvényesen közzé 1869-ben (Brandt 7: 115).

A fajnak három formáját írták le a vonulás függvényében. Vándorló forma a tengeröblökben és a folyótorkolatokban, folyóvízi forma és tavi-folyóvízi forma. A *lénai tok* (MoH. 199), *lénai tokhal* (Akv.Lex.) a szibériai tok állandóan folyóvízben élő formája. Magyar neve az ang. *Lena river sturgeon* (EL.), or. *ленский осетр*, port. *esturjão-do-rio-Lena* 'ua.' (W.) megfelelője. A földrajzi név az egyik élőhelyére utal, hiszen a Léna, Jana és a Kolima folyókban honos a faj. Hazánkba 1981-ben került, hogy keresztezéssel egy gazdaságilag jelentős hibridet állítsanak elő. Természetes vizeinkbe is kijutott. A Jenyiszej folyó lakója az *Acipenser baeri stenorrhynchus* (1896: Nikolskij 401). Az orra megnyúlt, erre utal ang. *long-nosed Siberian sturgeon* (EL.), or. *длиннорылый осетр*, *восточносибирский осетр*, *острорылый осетр* (W.), vagyis 'hosszú orrú tokhal', 'Kelet-szibériai tokhal', illetve 'éles tokhal'. Az Ob folyóban honos az *Acipenser baeri baerii* (1869: Brandt 7: 115), neve az oroszban az élőhelyére utaló *обский осетр* (W.), *западносибирский осетр* (FB.), azaz 'obi tok' vagy 'nyugat-szibériai tok'. Több szerző a Léna és a Jana folyóból is említ egy alfajt, ennek latin szaknyelvi neve az *Acipenser baeri chatys*, orosz neve *хатыс* vagy *якутский осетр* (W.), azaz 'jakut tok'. Nagyon hasonlít a kecsgeére, keresztezésük is lehetséges, van is az oroszban *якутский стерлядевидный осетр* (uo.), azaz 'jakut kecsgealakú tok' elnevezése. A Bajkál-tóban honos az *Acipenser baerii baicalensis* alfaj, neve a földrajzi névvel élőhelyére utaló or. *байкальский осетр*, le. *jesiotr bajkalski*, port. *esturjão-do-lago-Baikal* (uo.), ang. *Baikal sturgeon*, *Siberian Baikal sturgeon*, dán *baikalstør* (EL.). A Szelenga folyón úsznak fel az ivási időszakban.

ADRIAI TOK *J. Acipenser naccarii* (VN. 114). Átlagos testhossza 100–150 cm. Az ivási időszakban a tengerből felúszik a folyókba. Korábban keresett étkezési hal volt.

1887: *adriai tok* 'Acipenser sturio Nardoi' (O.-M.M. bev.köt.: 3271). Az Adriai-tenger parti vizeiben honos, élőhelyére utal nevében a faji jelző, akárcsak idegen nyelvi neveiben; vö. sp. *esturión adriático* (uo.), ang. *Adriatic sturgeon*, fr. *esturgeon de l'Adriatique*, észt *aadria tuur*; fi. *välimerensampi*, gör. *ζυρύχι αδριατικής*, port. *esturjão-adriático*, le. *jesiotr adriatycki*, szln. *jadranski*

jeseter; sv. *adriatisk stör*; cs. *jeseter jadranský*, dán *adriatisk stör*; ném. *Adriastör* (FB.), *adriatischer Stör*; ol. *storione adriatico*, or. *адриатический оцѣп*, holl. *adriatische steur*; azeri *atlantik nərəsi*, tör. *adriyatik mersin baligi* (W.). Helyi neve élőhelyén is a hv. *jadranska jesetra* (FB.), vagyis 'adriai tok'. Társneve a *Naccari tokja* (VN. 114), ez a ném. *Naccari's Stör* 'ua.' (uo.) részfordítása, megfelelője még a fr. *esturgeon de Naccari* (uo.) és az ol. *storione di Naccari* 'ua.' (FB.), mind a latin szaknyelvi binómen mintájára keletkezett. Társneve a földrajzi névvel honosságra utaló ném. *Mittelmeerstör* (uo.), azaz a 'földközi-tengeri tok', az olaszban a *storione cobice* (HN.). Számos tokfaj orrának alakjával ellentétben ennek a fajnak az orra nem hegyes, erre utal szbvh. *jesetra tuponoska* (FB.), azaz 'tompa orrú tok' elnevezése.

PERZSA TOK *J. Acipenser persicus* (W.). A Kaszpi-tengerben honos. Szürkés, hosszúkás teste átlagosan 1–2 m, tömege 20–35 kg, a pofa széles, és kissé lefelé irányul. Kihalás fenyegeti.

Népneves faji jelzője az élőhelyére utal. Neve a faj ang. *Persian sturgeon*, or. *персидский оцѣп*, észt *pärsia tuur*; cs. *jeseter perský* (FB.), ném. *persischer Stör*; le. *jesiotr perski*, ol. *storione persiano*, fi. *persiansampi*, port. *esturjão persa* (W.) elnevezés, és a latin szaknyelvi binómen pontos megfelelője. Földrajzi névvel kapta le. *jesiotr kaspijski* (uo.), or. *уранкуй оцѣп*, tör. *iran mersin*, perzsa *tasmahi-e-iran* (FB.), azaz 'kaszpi tok', illetve 'iráni tok' nevét, Iránban a perzsa *darakul*, *kara burun*, *mahi-e kaviar*, *tirij* (uo.) neveken ismerik. Társneve az oroszban a *куринский оцѣп* (W.) A Kaszpi-tenger déli részében tartózkodik szívesen a melegebb víz miatt, erre utal or. *южнокаспийский оцѣп* és le. *jesiotr podudniowokaspijski* (uo.), vagyis 'dél-kaszpi tok' neve.

TAVI TOK *J. Acipenser fulvescens* (W.). Észak-amerikai folyókban és tavakban honos. Átlagos hossza 2 m körüli, és 100 kg tömegű. Gazdaságilag jelentős, Kanadában halásszák húsa és kaviárja miatt.

Szintén a *tó* földrajzi köznévfajta megfelelőjével alkották a faj ang. *lake sturgeon* (FB; 1901: ua. 'Acipenser rubicundus' [Ann.Rip. 480]), ném. *See-Stör*; sp. *esturión lacustre*, észt *järvetuur*, fi. *järvisampi*, le. *jesiotr jeziorny*, cs. *jeseter jezerní*, dán *søstør* (FB.), ol. *storione di lago*, port. *sturjão-de-lago*, or. *озёрный оцѣп*, tör. *göl mersin baligi*, szerb *jezepcka jecempa* és ukr. *озерний оцѣп* (W.) nevét. A magyarban korábban a *vörös tok* (1930: *vöröstok* 'Acipenser rubicundus' [BrehmL. 14: 286]) elnevezést kapta. Szintén színneves a faj latin szinonim és cs. *jeseter rudý* (FB.), azaz 'piros tok' neve.

Ma érvényes latin szaknyelvi neve az *Acipenser fulvescens*, a binóment az amerikai természetudós, Constantine S. Rafinesque adta 1817-ben az észak-amerikai tokfajokról írt munkájában (Add.Obs.Stur. 1: 288). A latin *fulvescens* faji jelzőnek 'sárgás' a jelentése, akárcsak fr. *esturgeon jaune* (FB.) nevében a színnévknek, a hal sötétsárga teste az alapja. További neve a honosságára utaló sv. *amerikansk stör* (uo.), valamint angol társneve, a *rock sturgeon* (W.), vagyis 'amerikai tok', illetve 'szikla-tok'.

FEHÉR TOK *J. Acipenser transmontanus* (W.). Észak-Amerika csendes-óceáni partvidékén honos, a szárazföldön számos folyó vándorhala. Átlagos testhossza 2 m fölötti. Igen jó minőségű a húsa.

Magyar neve a faj ang. *white sturgeon*, fr. *esturgeon blanc*, ném. *weißer Stör*; sp. *esturión blanco*, ol. *storione bianco*, sv. *vit stör*; dán *hvid stør*; észt *valge tuur*; fi. *valkosampi*, *valkosilmäkuha*, port. *esturjão-branco* (FB.), or. *белый оцѣп*, ukr. *білий оцѣп*, le. cs. *jeseter bílý*, tör. *beyaz mersin baligi* (W.) nevének pontos megfelelője. Hasonló az azeri *ağ balıq* (uo.) elnevezése is, ennek 'fehér hal' a jelentése. Élőhelyeire utal földrajzi nevekkkel alkotott le. *jesiotr amerykański* (uo.), ang. *Pacific sturgeon*, holl. *pacifische steur*; ang. *Columbia sturgeon*, *Oregon sturgeon*, *Sacramento sturgeon*, valamint ném. *Sacramentostör* (FB.), azaz 'amerikai tok, csendes-óceáni tok, Kolumbia-tok, Oregon-tok, illetve Szakramento-tok' elnevezése.

KECSEGE *J. Acipenser ruthenus* (VN. 116). Hegyes orrú, porcos, édesvízi hal. A Dunában egészen Bajorországig vonul fel. Kivételesen 6–7 kilóra is megnőhet.

1395 k.: *kechege* (BesztSzj. 297), 1405 k.: *kechige* (SchlSzj. 796), 1435 k.: *kechege* (SoprSzj. 136), 1493: *kechyges*, 1514: *kechege*, 1517: ua., 1519: *kechige* (OkISz. 465), 1558: *getfchyge* (Hist. An. 6), 1582: *kechyeget*, 1585: *kechegeket*, 1586: *kechiege*, 1588: *kechyeget* (SzT. 5: 275), 1590:

keczege (Szikszf. 82), 1613: *geczyge* [Aldrovandi 517], 1662: *kecsegehal*, 1678: *ketsége*, 1681: *kecsege* (SzT. 6: 275), 1702: *ketsége* (Miskolczi 555), 1728: ua. (Comenii 53), 1774: ua. (SzT. 6: 275), 1791: ua. (Dugonics 1: 201), 1793: *kefsege* (Allg.Pol-Lex. 1: 48), 1799: ua. (Mitterpacher 226), 1818: *ketsége* (Zsöldos 33), 1833: ua. (Dankowsky 596), 1846: *kecsege* (AM. 745), 1865: ua. (CzF. 3: 453), 1882: ua. (Chyzer 11), 1884: ua. és *köcsöge* (Nyr. 13: 554), 1887: *kecsege-tok* (HalK. 834), 1905: *kecsege, kecsöge, köcsöge* 'Acipenser ruthenus' (BrehmK. 8: 432), 1930: *kecsege, kecsigetok* 'ua.' (BrehmL. 14: 284). Számos alakváltozata használatos a nyelvjárásokban, ÜMTsz. 3: 163: *kecseg, kecsige, köcsöge* | MTsz. 1079: *köcsög, kecsöge, gedse* | OrmSz. 286: *kecsige* | Nyr. 16: 330: *gedzse* | SzegSz. 1: 705: *kecsige, kecsöge* | Kovács 64: *köcsöge, kecsige, kecsigetok* | RT. 1: 56: *kecsöge, köcsög, köcsöge* | SzlavSz. 2: 37: *kecsege, kecsöge, kecsige* 'ua.'. A *köcsög, köcsöge* népetimológiás változat.

Sokféle magyarázata született eddig ennek a halmnévnek. Munkácsi nézete (Ethn. 4: 174: a *keszeg* alakváltozata) vagy többek szláv eredet melletti kardoskodása azonban téves. Vándorszó a *kecsege*; vö. ro. *cega, caciuga*, blg. *cúga*, szbhv. *keciga*, nyelvjárási *kecika, ciga* (TESz. 2: 419), szlk. nyelvjárási *keciga, kecega, kocíha* (uo.; 1889: tót *kacsiga* [RT. 1: 56]), ukr. *čecuha, čecura* (REWb. 3: 334), szln. *kečiga, keča* (RF. 16), or. *чечуга* (EL.), le. *czeczuga* 'ua.' (FB.; 1558: *tzetzuga* [Hist.An. 1117]). A magyar szó közvetlen átdóója nem határozható meg.

Igen szélesen elterjedt halmnév, ám az egyes nyelvi alakok egymáshoz való viszonya rendkívül bonyolult. Ha a szomszéd és a szláv nyelveket, valamint a cseremiszt, a tatárt és a törököt vizsgáljuk, három különböző névcsoporttal van dolgunk:

1) palatális szókezdő hangzóval: le. *czeczuga* (FB.), ukr. *čecuha* (SzlJsz. 855), or. *čecúga* (REWb. 3: 334; 1857: *чечуга* 'Acipenser ruthenus' [Kessler 30: 476]), mold. *ceciuga, ciciuga*, szbhv. *čečuga* (RF. 17), ro. népnyelvi *ceciugă, ciciugă, ciuciugă* (W.);

2) nem palatális szókezdő hangzóval: szerb *кечуга* (EL.), szlk. *kečega, kocíha*, szln. *kečiga, kárpukr. kečega* (Ferianc 19), m. *kecsege, köcsöge*, ukr. *kečega* (Lizanec 602), szbhv. *kečiga, kečega* (RSzK. 447);

3) ezek rövid formái: ro. *cegă* (DLR. 1: 383), népnyelvi *cigă, cegă de Tisa, scegă, scigă, sucigă* (W.), szbhv. *čiga* (Bezlej 2: 27), cser. *súga*, tat. *čukja*, tör. *tchuga balyk* (RF. 17), blg. *чуга, azeri čökə*, tat. *чөгə*, csuv. *ийке нулă* (W.), tör. *çiga balığı* (FB.).

Az or., ukr. és magyar halnevet összekapcsolja Vasmer (REWb. 3: 334). Ebben az esetben a magyarok juttatták vándorlásuk folyamán ezt a szót az ukrán sztyeppékre. Mint a kronológia mutatja, a magyar halnevet vette át a szerbhórvát, a szlovák és az ukrán is. A ro. *ceciuga, ciciuga* (FR. 205), *céga, ciga* (DLR. 1: 383); 1909: *ciciugă, ceciugă, cegă*, Moldvában *cigă* ([Antipa 249]); Gyurkó 171: *cega* [Orsova], *ciga* [Moldova], *scega* [Bánát és Olténia]) nevek közül a két szótágos alakok nem a magyarból valók, hanem délszláv, bolgár eredetűek. Ezek a Kárpátokon túl használatosak.

A kecsegének említik jelzős *gombos orrú kecsege* (Dankó 462) nevét is. Ez a Bodrogtőben használatos név a kecsege „ormányán nagyra növő gumó, gomb” alapján született. A kecsege és más tokhalak keresztjezése a haltenyésztésben gyakori, ilyen nevünk a *vicege* (a *viza* és a *kecsege* névből). A *vicege* Huso huso + Acipenser ruthenus keresztjezése (MoH. 24) két, nálunk őshonos halfaj, a *viza* (anya) és a *kecsege* (apa) keresztjezéséből előállított hibrid. Szerepe az, hogy a vizeinkből teljesen eltűnt *viza* és a kipusztulás előtt álló *kecsege* helyett mint tőgazdaságban is nevelhető hal, pótolja a porcos vértés halakat. Neve, a *vicege* esetében ritka szóalkotási módunk, a kontamináció (szóvegyülés) érvényesült. Az oroszban hasonló kontaminációs eljárással alkották meg a hibrid nevét. Akár a ném. *Bester* (ÖF. 57: 32) a *viza* or. *beluga* és a *kecsege* or. *sterlyad*, vagy az *Osster* (uo.) a *vágótok* or. *osetr* és az or. *sterlyad* nevek első szótagjából.

A latin szaknyelvi *Acipenser ruthenus* binóment Linné adta a kecsege fajnak 1758-ban (Syst. Nat. 1: 237). Az *Acipenser* nemi terminus a tokhal latin neve, a hal hegyes farkúszójára vonatkozik (< lat. *acis* 'csücs' és *penna* 'uszony, szárny'). A latin szaknyelvi *ruthenus* fajnév 'oros' jelentésű, Oroszország lat. *Ruthenia* nevéből származik. A kecsege ném. *Sterlet* (EL.), *Sterlett* (FB.) neve jövevényszó, az or. *стерлядь* 'ua.' (FB.; 1793: *sterljád, stérled* [Allg.Pol-Lex. 1: 46], 1857: *стерля* 'Sterlet' Acipenser ruthenus' [Kessler 30: 476]) átvétele. Az oroszból való a fehéror. *сьцерьлядь*, ukr. *стерлядь* (W.), *sterlja* (SNPol. 2: 11), szlk. *sterljad* (Ferianc 19) és a cser. *стерляк* ua. (W.) név is. A ném. *Sterlet* már a 16. századtól adatolható régi német írásokban, 1558: *Sterlet* (Hist. An. 6), 1756: *Sterlede* (Ludovici 5: 581), 1765: *Sterlett* (Icht.Bor. 17), 1784: *Sterlet* [Arc.Zool.

103], 1792: ua. (Bechstein 651), 1793: ua. (Allg.Pol-Lex. 1: 46), 1798: ua. (Donndorff 828), 1835: ua. (Fi.-Heck. 269), 1858: ua. (Heckel-Kner 337), 1863: ua. (Siebold 360), 1864: ua. (Jäckel 94), 1869: *Sterlet* 'Acipenser ruthenus' (Brehm 5: 769). Valószínűleg a kecsége korábbi ném. *Störle*, *Störl* (VN. 116), *Stierl*, *Sturl* és *Stürl* (FB.; 1670: *Stierlein* [Gesnerus red. 4: 192], 1889: *Stierl* [RT. 1: 56]) kicsinyítő képzős (kis tok), valamint a *Störlein* és *Sterling* (ÖF. 57: 32; 1647: eine art von Stöhr: *Sterling* [Olearius 235], 1818: *Störlein* [Zsöldos 33]) alakok az oroszból átvett *Sterlet* teljes meghonosodására mutatnak a német nyelvben. Mégpedig régi átvétel lehet, korára mutatnak ezek az adatok. Van több nyelvben is 'kis tok' jelentésű neve a kecsegének; vö. ném. *kleiner Stör*; fr. *petit esturgeon* (VN. 116), cs., szlk. *jeseter malý* (FB.), sp. *esturión pigmeo* (HN.).

A ném. *Sterlet* átkerült több európai nyelvbe is; vö. fr. *sterlet* (FB.; 1792: *sterlet* 'Accipenser ruthenus' [Bechstein 651], 1793: *stirelet*, *sterlet* [Allg.Pol-Lex. 1: 46]), ang., cs., dán, észt, le. *sterlet*, norv. *sterlett*, fi. *sterletti* (FB.), sp. *esterlete* (uo.; 1793: *esterlet* [Allg.Pol-Lex. 1: 46]), sv. *sterlett* (FB.; 1793: ua. [Allg.Pol-Lex. 1: 46]), ol. *sterleto*, litv. *sterlė* (W.). Az egyik fő élőhelyére utal az ang. *Russian sterljad* (VN. 116), azaz 'orosz tok' elnevezése. Philipp Andreas Nemnich 1793-ban megjelent művében a kecsegének igen sok nevét felsorolja, többek közt ezzel a jelentéssel a ném. *ruffische Stör*, holl *ruffische steur* és dán *ruffiske stör* (Allg.Pol-Lex. 1: 46), 'moszkvai tok' jelentéssel az ol *sturione di Moscovia*, sp. *esturión de Moscovia* és port. *esturiao de Moscovia* (uo.) terminust. További neve a baskír *уқбалык* (W.), valamint az ang. *sterlet sturgeon* (FB.), azaz 'kecs egetok'. Nemnich említi még 1793-ban a kecsége tat. *sewjuk*, *oskoi* (Allg.Pol-Lex. 1: 46) nevét is.

Nemnich följegyezte még 1793-ban a kecsége osztják *nodin* (Allg.Pol-Lex. 1: 46) nevét is. Az osztjában több más neve is van; vö. osztj. *karəš*, *as-táj-käri*, *karə-moχ*, *käri-moχ-mälə*, *kärəš-moχ*, *karas-χut* 'kis kecsége', *köri*, *käri*, *kärə*, *kərə* 'kecsége', *käri-soχ* 'nagy kecsége' (DEWOS 130). Megvan a név a vogulban is: *käräj*, *kärej*, *karäj*, *karaj*, *kärkej*, *käräj-χul* 'kecsége, tok' (WogWb. 193b), *koäri*, *käräri*, *kĕrkĕi*, *köäryii* 'kecsége' (WogVd. 154). Az obi-ugor neveknek uráli rokonsága van; vö. votj. *karei* 'Acipenser pygmaeus' és szam. *kari* (NyK. 80: 358), *χiri*, 'kis tok', *kirĭ*, *kiLĭ* 'kecsége' (UEW. 139), *hyri* 'ua.' (FUV. 43). Az obi-ugor halnév átkerült az oroszba; vö. *karyš* 'kis kecsége' (NyK. 53: 158). Kálmán Béla (uo.) – az osztják halnév uráli eredetét bizonyítandó – N. Sebestyén Iréntől vogul, szamojéd és észt megfelelőket (NyK. 49: 26) sorakoztat fel, az észt *luukarits* 'Stichling [pikó]' azonban aligha tartozhat ide. Fonológiai okokból Wolfgang Steinitz az osztják Irtis nyelvjárás *karəš* nevet viszontkölcsonzésnek tartja; vö. or. *karüš* (Ostj.Arb. 4: 200). Steinitz említi még az osztják *kärə-moχ* 'kecségeivadék, kis kecsége' (uo.) terminust is. Más halfajokat a kecsegéhez hasonlít az osztjában; vö. *aňkər* 'kecsegéhez hasonló hal' (DEWOS 138), *ňur-kul* 'kis kecsegéhez hasonló, pikkely nélküli hal' (uo. 1073).

SZIBÉRIAI VIZA *J. Huso dauricus* (W.). Igen nagyra növő, sokáig élő halfaj. Oroszországban és Kínában honos, az ikrájából készített fekete kaviár nagyon értékes.

Magyar nevének az európai nyelvekben számos megfelelője használatos; vö. ang. *great Siberian sturgeon*, *Siberian huso sturgeon*, cs. *vyza sibiřská*, dán *østsibirisk hus* (FB.), ném. *sibirischer Hausen* 'ua.' (W.). Társneve szintén földrajzi névvel jött létre, a *mandzsúriai viza* (uo.) az ang. *Manchurian sturgeon* 'ua.' (FB.) fordítása. A fi. *amurinkitasampi* (uo.) elnevezése ugyancsak egyik élőhelyére, az Amur folyó vízrendszerére utal. Élőhelye az alapja földrajzi köznévvvel az ang. *river beluga* (W.), azaz 'folyami beluga' társnevének. További neve a szintén földrajzi neves ang., cs., le. *kaluga*, ném. *Kaluga*, *Kaluga-Hausen*, or. *kalyza*, észt *kaluga* (FB.), sp. *esturión kaluga*, ol. *storione kaluga*, ukr. *kalyza*, port. *esturjão-kaluga*, norv. *kalugastør* (W.). *Kalyza* egyébként nyugat-oroszországi város az Oka partján, nevének eredeti jelentése 'láp, mocsár'. Társneve a litv. *daūrinis eršketas* (uo.), valamint az ang. *huso sturgeon* (FB.), vagyis 'vizatok'. A cseheknél cs. *vyza malá* (uo.), azaz 'kis viza' néven ismert.

VIZA *J. Huso huso* (VN. 5643). A Kaszpi- és a Fekete-tenger vízrendszerében endemikus nagy hal. Egykor a Dunában és a mellékfolyóiban is fogták, fontos gazdasági jelentősége volt.

1230: *wizahal* (OklSz. 1100), 1395 k.: *viza* (BesztSzj. 288), 1405 k.: ua. (SchlSzj. 785), 1435 k.: ua. (SoprSzj. 127), 1533: ua. (Murm.1176), 1544: *vyza*, 1587: ua. (OklSz. 1100), 1582: *wiza* (SzT. 6: 275), 1584: ua. [uo. 8: 192], 1590: *viza* (SzikszF. 81), 1621: ua., 1681: ua. (SzT. 5: 56), 1728: ua. (Comenii 53), 1767: ua. (PPB.), 1791: ua. (Dugonics 1: 202), 1801: ua. (Term.Hist. 273), 1818:

ua. (Zsoldos 34), 1830: ua. (Reisinger 91), 1849: *viza tok* (Hanák 39), 1863: *viza* (Heck. 212), 1868: ua. 'Accipenser huso' (Kriesch 142), *viza tok* (uo. 176), 1874: *viza* (CzF. 6: 1129), 1884: ua. és *vizahal* (Nyr. 13: 554), 1887: ua. (HalK. 841), 1904: *viza tok* (Prem.gimn. 26), 1905: *viza*, *színviza*, *vizahal* 'Acipenser huso' (BrehmK. 8: 435); nyelvjárási *vizza* 'ua.' (Kovács 69: Szigetköz).

A *viza* hálnév vándorszó, végső etimológiája tisztázatlan, a finnugor magyarázatok (Ethn. 4: 177 és NyK. 25: 66) tarthatatlanok. A latin szaknyelvi *Huso huso* binómen a görög eredetű *hus*, latin *huso* szóból származik, amelynek 'disznó' a jelentése. Valószínűleg ezzel függ össze nyelvünkben a *viza* hálnév és számos megfelelője az európai nyelvekben. A latin *huso* 'viza', kfn. *huso* (TESz. 3: 1167), ném. nyelvjárási *Husso* 'ua.' (EL.), ném. szaknyelvi *Hausen* 'ua.' (FB.; 1558: *hufen* [Hist. An. 4: 57], Vngári & Alemanni *hufonem* nominant, *Hausfen* [uo. 51], *Hufo* vocatur in Danubio [uo. 53], 1560: *haufzen* [GesnerNom. 334], *haufz*, *hufz* 'Hufonem' [uo. 335], 1575: *Hausfen* [Fischb. 186], 1604: *haufen* [Ges.Med. 51], 1613: *Hausfen* [Aldrovandi 565], 1670: ua. 'Hufo, Antaceus boryfthenis' [Gesnerus red. 4: 193], 1682: ua. [Hohberg 2: 524], 1715: *Hauffen* [Frauen.Lex. 395], 1731: *Hausfen* 'Hufo' [Cur.-Lex.], 1756: ua. [Ludovici 5: 895], 1776: ua. [Müller 3: 291], 1790: ua. 'Accipenser hufo' [HbDT. 146], 1793: ua. 'groffer Stör' [Allg.Pol-Lex. 1: 44], *hufo*, *hufon* [uo. 45], 1798: *Hausfen* 'Huso' [Donndorff 830], 1835: *Hausen* [Fi.-Heck. 320], 1841: *gemeiner Hausen* [Top. Herz. 14], 1858: ua. [Heckel-Kner 365], 1863: *Hausen* [Siebold 364], 1864: ua. [Jäckel 98], 1869: *Hausfen* 'Acipenser huso' [Brehm 5: 769], 1905: *Hausen* 'ua.' [BrehmK. 8: 435]) névvel is többek közt. Ugyancsak a latin hálnév folytatója a *viza* holl. *huso* (EL.; 1793: *huyz* [Allg.Pol-Lex. 1: 45]), norv., dán, sv. *hus* 'ua.' (EL.; 1793: dán, sv. *husblasfisk* [Allg.Pol-Lex. 1: 45]), ol. *ufone* (1793: uo.), sp., port. *hufon* (1793: uo.) terminus.

Ami a szláv nyelvi megfelelőket illeti, a magyar lehetett az átadó nyelv. Kniezsa szerint (SzlJsz. 782) az oroszban és a bolgárban és a szerbeknél ez a hálnév nem ismeretes. Ez azonban komoly tévedés; vö. or. népnyelvi *viz* 'ua.' (REWb. 1: 313; 1857: *визь* 'Acipenser schypa' [Kessler 30: 477]), blg. *viza* 'ua.' (Ferianc 17), szbhv. *viza* 'ua.' (UESkr. 539: 1670-től). Ugyanakkor a többi szláv nyelvből is adatható; vö. le. *wyz*, *wiz* 'ua.' (FB.: 1560: *wiuz* [GesnerNom. 335], 1568-tól [SzlJsz. 782]), cs. *vyza* 'Huso huso' (FB.; 1558: *wyz* [Hist.An. 8]), ezek nem is lehetnek eredetiek ott, hiszen ez a halfaj egyik nép területén sem honos, a nevek kereskedelmi úton kerülhettek át. További szláv neve a fisorb *wyz*, ukr. *wyz* 'ua.' (SzlJsz. 782), szlk. *vyza* (FB.), *vyzava* 'ua.' (Ferianc 17), szln. *viza*, *vizena* 'ua.' (UESkr. 539). Megvan nem szláv nyelvekben is; vö. ro. *viză* 'Acipenser nudiventris' (W.), valamint sv. *viza* 'ua.' (uo.).

Társneve a magyarban az *örhal* (MoH. 24; 1794: *ör-hal* 'ua.' [Grossinger 228], 1868: *örhal* [Kriesch 142], 1884: ua. [Nyr. 13: 554], 1887: ua. 'a nagy példányok' [HalK. 817], 1905: ua. (BrehmK. 8: 435), 1930: ua. 'Acipenser huso' [BrehmL. 14: 285]; a nyelvjárásokban ÜMTsz. 2: 811: ua.). A *viza* tömeges vándorlása egykor Magyarországon is a halászok legfőbb jövedelmi forrása volt. Ez a hal akár 100 éves kort is megérhet, talán innen ered *örhal* neve. A *Huso huso viziborjú* (Hal. 1954/4: 6) neve Duna menti tájszó, ugyanennek a folyóirtnak a közlésével magyarázható: „a *viza* a kiemelés pillanatában egyszer elbőgi magát, mint a borjú”. A Szigetközben viszont méretei miatt nevezik így: „hatalmas teste miatt *viziborjúnak* is hívták” (Kovács 69).

Elterjedt neve az oroszban a *beluga* (FB.; 1558: *beluga* [Hist.An. 6], 1784: ua. [Arc.Zool. 103], 1793: *bjeluga* [Allg.Pol-Lex. 1: 45], 1835: ua. [Fi.-Heck. 320]), amely az or. *белый* 'fehér' szóból eredeztethető. Számos nyelvbe átkerült; vö. ukr. *білуза*, fehérő. *білуза*, ang. *beluga*, ol. *storione beluga*, sp. *esturión beluga*, cs. *běluha*, észt *beluuga*, fi. *beluga*, szln. *beluga*, port. *esturjão-beluga*, sv. *beluga*, *belugastör*; norv., dán *belugastør*; tör. *beluga balığı*, fr. *béluga* (FB.), *béluga européenne*, le. *bielugo*, holl. *belugasteur* (W.), ro. *belugă* 'ua.' (uo.; 1909: *beluga* 'Huso huso' [Antipa 270]). A németbe is átkerült; vö. *Beluga-Stör* (FB.), *Beluga* 'ua.' (HN.; 1798: *Beluga* [Leske 333], 1835: ua. 'Acipenser huso' [Fi.-Heck. 320]).

Eléri a 9 m-es hosszúságot és a 14 mázsás tömeget, nagy méretére utal ném. *riesiger Hausen* (VN. 5643), ang. *great white sturgeon* (uo.), *giant sturgeon*, *great sturgeon* (FB.), fr. *grand esturgeon* (uo.; 1835: ua. [Fi.-Heck. 320]), litv. *didysis eršketas* (W.) azaz 'óriás / nagy tokhal' neve. Honosságára utal földrajzi neves ang. *European sturgeon*, ném. *europäischer Hausen* (FB.), holl. *europese steur* (W.), fr. *esturgeon d'Europe centrale* (VN. 5643), illetve port. *esturjão do Cáspio* (FB.) elnevezése is. Népnéves ang. *Russian sturgeon* (uo.) és fr. *grand esturgeon russe* (VN. 5643) fajneve. A finnugor nyelvek közül a cseremiszből *оукол*, a mordvinban *ауо кал* (W.), társneve a cseremiszből

ben a *kugu-kol* (1835: Fi.-Heck. 320). A finnben *kitasampi* (FB.). Etimológiailag összetartozik a viza szerb, blg. *морина*, hv. *morina*, tör. *morina baliği*, ro. *moruna* (uo.), ro. *morun* (W.; 1798: *morunn* [Dondorff 931], 1909: *morun* Lipovéniában 'Huso huso' [Antipa 270]) neve.

Linné 1758-ban a latin szaknyelvi *Acipenser huso* binómet adta a fajnak (Syst.Nat. 1: 238). Philipp Andreas Nemnich 1793-ban megjelent művében a viza számos régi nevét felsorolja: ang. *ifinglaffish* 'nyálkásal' (1793: Allg.Pol-Lex. 1: 45), kalmük *khorba*, tat. *ugolak*, tago, baskír *bikre*, kirgiz *bikria* (1793: uo.). További idegen nyelvi neve a tat. *ulu balyk* (1835: Fi.-Heck. 320), az ol. *storione attilo*, *storione ladando*, *storione ladano*, a tör. *mersin morinası baliği* (FB.) és a csuv. *уцпă нылă* (W.). Az úszóhólyagból készítették egykor a halenyvet, ezért kapta a viza ném. *Hausenblase* és sv. *husblossstör* (FB.), vagyis 'vizahólyag', illetve 'vizahólyagtok' nevét.

HIVATKOZÁSOK

- Add.Obs.Stur. = Constantine S. Rafinesque: *Additions to the observations on the sturgeons of North America*. American Monthly Magazine and Critical Review. 1817, 1: 288.
- ÁKE. = Munkácsi Bernát: *Arja és kaukázusi elemek a finn-magyar nyelvekben*. Bp., 1901.
- Alb.Magn. = Albertus Magnus: *De animalibus libri XXVI*. Pergamenthandschrift. Nach der Cölner Urschrift herausg.: Hermann Stadler. Münster, 1916–1920.
- Aldrovandi = Ulyssis Aldrovandi ... *De piscibus libri V et De cetis lib. unus*. Bononiae, 1613.
- Allg.Pol.-Lex. = Philipp Andreas Nemnich: *Allgemeines Polyglotten-Lexicon der Natur-Geschichte*. Hamburg, 1793–1798.
- ÁM. = *Háromnyelvű fejtő állatnév műszótár*. Pest, 1846.
- Am.fam.= N. K. M. Lee – Eliza Leslie: *The American family cook book*. Boston, 1858.
- Am.Nat.Hist. = William T. Hornaday: *The American natural history*. London, 1904.
- Antipa = Grigore Antipa: *Fauna ichtiologică a româniei*. Bucuresti, 1909.
- Aq.an. = Ippolito Salviani: *Aquatilium animalium historiae, liber primus: cum eorumdem formis, aere excusis*. Rom, 1553.
- Arc.Zool. = Thomas Pennant: *Arctic Zoology. I*. London, 1784.
- Artedi = Petri Artedi ... *Ichthyologia siue Opera omnia posthuma de Piscibus*. Lugduni Batavorum, 1738.
- Bechftein = Johann M. Bechftein: *Kurzgefaßte gemeinnützige Tiergeschichte des In- und Auslandes*. Leipzig, 1792–.
- Bezlaj = France Bezlaj: *Etimoloski slovar slovenskega jezika*. Ljubljana, 1976.
- Bielz = A. Bielz: *Fauna der Wirbeltiere Siebenbürgens*. Hermannstadt, 1858.
- Brandt = Johann Fr. von Brandt: *Einige Worte über die europäisch-asiatischen Störarten*. Mélanges biologiques 1869.
- Brehm = Alfred E. Brehm: *Illustriertes Tierleben*. Hildburghausen, Leipzig, 1864–1876. 4. Aufl. 1911–1920.
- BrehmL. = Brehm Alfréd: *Az állatok világa. 13–14. A hazai viszonyokra alk.* Leidenfrost Gyula. Budapest, 1930.
- Bull. = *Bulletin – United States National Museum*. Washington, 1877–1971.
- Chyzer = Chyzer Kornél: *Zemplénmegye halai*. Igló, 1882.
- Comenii = Joh. Amos Comenii: *Orbis sensibus pictus*. Lőcse, 1728.
- Cur.Köchin = [N. N.]: *Die Curieus [...] Köchin*. Nürnberg, 1706.
- Cur.-Lex. = Johann Hübner: *Curieuses und Reales Natur-Kunst-Berg-Gewerck- und Handlungs-Lexicon*. Hamburg, 1731.
- DA. = *Dictionarul limbii romane*. Bucuresti, 1913–1940.
- Dankó = Dankó Imre: *Bodrogekői halászsztár*. A miskolci Herman Ottó Múzeum Évk. XI: 449–504. 1972.
- Dankovszky = Dankovszky, Gregorius: *Magyaricae linguae lexicon critico-etymologicum*. Pozsony, 1833.
- DEWOS = Wolfgang Steinitz: *Dialektologisches und etymologisches Wörterbuch der ostjakischen Sprache*. Berlin, 1966–.

- DLR. = *Dictionarul limbii romane*. Bukarest, 1913–.
- Donndorff = *Zoologifche beyträge zur XIII. Ausgabe des Linneifchen Naturfyftems* von Johann August Donndorff. III. Leipzig, 1798.
- Dugonics = Dugonics András: *Etelka. I–II*. Posity, Pest, 1791.
- EEWb. = *Estnisches etymologisches Wörterbuch*. Helsinki, 1983.
- EL. = *Encyclopedia of life*. (A legnagyobb biológiai adatbázis) <http://www.eol.org>.
- Ethn. = *Ethnographia*. Budapest, 1890–.
- Eur.F. = Heinrich Rudolf Schinz: *Europäische Fauna, oder; Verzeichniss der wirbelthiere Europa's*. Stuttgart, 1840.
- FB. = *Fischbase. A global species database of fish species*. www.fishbase.org/search.php
- F.Sch. = *Die Fische in den Scheeren von Mörkö* / beschrieben von C. U. Ekström. Berlin, 1835.
- Ferianc = Oskár Ferianc: *Slovenské názvoslovie ryb Československej republiky...* Turčiansky Svätý Martin, 1948.
- Fi.-Heck. = Fitzinger und Heckel: *Monographische Darstellung der Gattung Acipenser*. Annalen des Wiener Museums der Naturgeschichte. Bd. I. 1835.
- Fischb. = Conrad Gesner: *Fischbuch, das ist ein kurze, doch vollkommne Beschreybung aller Fischn...* Zurich, 1575; Franckfurt am Meyn, 1598.
- Fleming = Johann Friedrich von Fleming: *Der Vollkommene Teutsche Jäger. I–II*. Leipzig, 1719–1724.
- FR. = *Fauna Republicii populare Romine XIII*. Bucuresti, 1964.
- Frauen.Lex. = Gottlieb Siegmund Corvinus: *Nutzbares, galantes und curiöses Frauenzimmer-Lexicon*. Leipzig, 1715.
- FUF. = *Finnisch-ugrische Forschungen*. Helsinki, 1914–.
- FUV. = Björn Collinder: *Fenno-Ugric Vocabulary*. Hamburg, 1977.
- Gem.Nat. = G. H. Borowski: *Gemeinnützige Naturgeschichte des Thierreichs. 5. Bd., von den Fischen*. Berlin, 1784.
- Georg.Bay = James C. Hamilton: *The Georgian Bay. An account of its position...* Toronto, 1893.
- Ges.Med. = *Conradi Gesneri medici Tigurini Historiae animalium liber IV: qui est De piscium...* Francofurti, 1604.
- Gesnerus red. = C. Gessner – C. Forer – G. Horst: *Gesnerus redivivus auctus & emendatus*. Vol. 4. Frankfurt a. M., 1670.
- Gmelin = Carl Christian Gmelin: *Gemeinnützige systematische Naturgeschichte der Fische*. Mannheim, 1839.
- Grossinger = Joanne Bapt. Grossinger: *Universa historia physica regni Hungariae. Posenii et Comaromii*, 1794–1797.
- Gyurkó = Gyurkó István: *Édesvízi halaink*. Bukarest, 1972.
- Hal. = *Halászat*. Budapest, 1932–.
- HalK. = Herman Ottó: *A magyar halászat könyve I–II*. Budapest, 1887.
- Haller = Albrecht von Haller: *Anfangsgründe der Physiologie des menschlichen Körpers*. 1. Berlin, 1759.
- Hanák = Hanák János: *Az állattan története és irodalma Magyarorszáiban*. Pest, 1849.
- HbDT. = *Handbuch der deutschen Thiergeschichte für Schulen*. Gießen, 1790.
- Heck. = Jacob Heckel: *Magyarország halainak rendszeres átnézete*. (Magyar Orvosok és Természetvizsgálók VIII. nagygyűlésének évkönyve), 1863.
- Heckel–Kner = Jacob Heckel – Rudolf Kner: *Die Süßwasserfische der österreichischen Monarchie*. Leipzig, 1858.
- Hist.An. = Conradi Gesneri... *Historiae Animalium Liber IIII. qui est de Piscium [et] Aquatiliu...* Zürich, 1558.
- Hist.Pisc. = Francis Willughby: *De Historia piscium libri quatuor...* Oxford, 1686.
- HN. = *Halak nevei öt nyelven*. Tarka bárka (<http://tarkabarka.cafeblog.hu/szotarak>)
- Hohberg = Wolf Helmhard von Hohberg: *Georgica Curiosa. Bd. 2*. Nürnberg, 1682.
- Icht.Bor. = Johann Christoph Wulff: *Ichthyologia cum Amphibiis regni Borussici*. Regiomonti, 1765.
- Icht.Nom. = Stephanus Schonevelde: *Ichthyologia et Nomenclaturae animalium marinorum, fluviatiliu...* Hamburgi, 1624.

- Jäckel = Andreas J. Jäckel: *Die Fische Bayerns*. Abh. des zool.-mineral. Vereines in Regensburg. 9. 1864.
- Kessler = Karl Kessler: *Nachträge zur Ichthyologie des südwestlichen Russlands*. Bulletin de la Société Impériale des Naturalistes de Moscou. 1857, 30(2): 453–81.
- Kovács = Kovács Antal: *A halászat szakszókincse a Felső-Szigetközben*. Budapest, 1987.
- Kriesch = Kriesch János: *Halaink és haltenyésztésünk*. Pest, 1868.
- Leske = Nathanael G. Leske: *Anfangsgründe der Naturgeschichte. 1. Allgemeine Natur- und Tiergeschichte*. Leipzig, 1779.
- Lizanec = P. M. Lizanec: *Vengerszkije zaitctbotbanija v ukrainszkih gorovah zakarpatija*. Budapest, 1976.
- Ludovici = Carl G. Ludovici: *Eröffnete Akademie der Kaufleute, oder vollständiges Kaufmanns-Lexicon. 5*. Leipzig, 1756.
- Meyers = Meyers großes *Konversations-Lexikon*. Leipzig, 1902–1908/1920.
- Miskolczi = Miskolczi Gáspár: *Egy jeles vadkert*. Lőcse, 1702.
- Mitterpacher = Ludovico Mitterpacher: *Compendium historiae naturalis*. Buda, 1799.
- ML. = *Magyar Lexikon*. Budapest, 1878–1882.
- MoH. = Pintér Károly: *Magyarország halai*. Budapest, 1989.
- Murm. = *Lexicon Joannis Murellii...* Krakkó, 1533. Közzétette Szamota István. Budapest, 1896.
- Müller = Philipp Ludwig Status Müller: *Des Ritters Carl von Linné vollftändigen Natursystemf...* Nürnberg, 1776.
- Novickij = Grigorij Novickij: *Kratkoe opisanie o narode ostjackom*. Kézirat 1715-ből. Kiadva: Szegeged, 1973.
- O.-M.M. = *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képekben*. Budapest, 1896.
- Olearius = Adam Olearius: *Offt beehrte Beschreibung Der Newen Orientalischen Rejse*. Schleswig, 1647.
- Ost.Arb. = Wolfgang Steinitz: *Ostjakologische Arbeiten. I–IV*. Budapest–Berlin, 1975–1989.
- ÖF. = *Österreichs Fischerei*. Zeitschrift für die gesamte Fischerei. Mondsee, 1947–.
- PallasR. = Peter Simon Pallas: *Reise durch verschiedene Provinzen des russischen Reiches. 1*. St. Petersburg, 1771.
- Prem.gimn. = *Premontrei katolikus főgimnázium*. Iskolai értesítő. Keszthely, 1904.
- Reichenbach = Anton Benedikt Reichenbach: *Die Fische: dargestellt in getreuen Abbildungen und mit...* Leipzig, 1840.
- Reisinger = Joannes R. Reisinger: *Specimen ichthyologiae*. Buda, 1830.
- Rep.Sen. = *Report to the Senate concerning the obstructions to the passage of fish*. Boston, 1866.
- REWb. = Max Vasmer: *Russisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, 1955.
- RF. = Irmgard Leder: *Russische Fischnamen*. Wiebaden, 1971.
- RSzK. = *Recsник srpszkohrvatszkog knyizsevnog i narodnog jezika*. Beograd, 1959.
- RT. = *Magyarországi Rendeletek Tára*. Pest, Budapest, 1867–1945.
- Selys-Longchamps = Michel-Edmond baron de Selys-Longchamps: *Faune Belge*. Liège, 1842.
- Siebold = Carl Theodor von Siebold: *Die Süßwasserfische von Mitteleuropa*. Leipzig, 1863.
- Singhoffer = Singhoffer József – Peijesik Imre: *Hazánk halászata*. Budapest, 1892.
- SKES. = *Suomen kielen etymologinen sanakirja*. Helsinki, 1955–.
- SNPol. = Erazm Majewski: *Słownik nazwisk zoologicznych i botanicznych polskich. I–II*. Warsawa, 1889–1894.
- Swan = John Swan: *Speculum Mundi: or, a glasse representing the face of...* Cambridge, 1643.
- Syst.Nat. = *Caroli Linnaei: ...Systema naturae per regna tria naturae: secundum classes, ordines...* Holmiae, 1758–1759.
- Szirmay = Szirmay Antal: *Notitia historica, politica, oeconomica montium et locorum... Zempleniensis*. Kassa, 1798.
- Term.Hist. = Földi János: *Természeti história*. Pozson, 1801.
- Term.Rajz = Kriesch János: *A természetrajz vezérfonala. 1. Állattan*. Buda, 1864.
- Term.Tud.Közl. = *Természettudományi Közlöny*. Budapest, 1869–1944.
- Top.Herz. = Johannes von Schröder: *Topographie der Herzogthums Holstein*. Oldenburg, 1841.
- UESkr. = Hadrovics Lajos: *Ungarische Elemente im Serbokroatischen*. Budapest, 1985.

UjId.Lex. = *Uj idők lexikona*. 1–24. kötet. Budapest, 1936–1942.

Unger = Unger Emil: *Magyar édesvízi halhatározó*. Budapest, 1919.

Владыков = Вадим Владыков: *Обычные названия рыб в различных местностях Подкарпатской Руси*. Просвита, 5: 205–232. Ужгород, 1927.

VN. = Gozmány László: *Vocabularium nominum animalium Europae septem linguis red.* Budapest, 1979.

Vutskits = Vutskits György: *A Magyar Birodalom halrajzi vázlata*. Keszthely, 1904.

W. = *Wikipedia*, the free encyclopedia (<http://...wikipedia.org>).

Witsen = Nicolaes Witsen: *Nord en Ost Tartarye*. Amsterdam, 1692.

Wog. Vd. = Artturi Kannisto: *Wogulische Volksdichtung*. I–VI. Helsinki, 1951–1963.

Zoogr.R. = Peter S. Pallas: *Zoographia Rosso-Asiatica: sistens omnium animalium in extenso Imp. Rossico*. Petropoli, 1831.

Rácz János